

Сладких І.А.,
доцент кафедри педагогіки, іноземної філології та перекладу,
кандидат педагогічних наук, Харківський національний
економічний університет імені Семена Кузнеця
sladkih_i@ukr.net

Штучний Інтелект: можливості та ризики для духовно-інтелектуального розвитку студентів гуманітарних дисциплін

Анотація: Штучний інтелект (ШІ) в останні роки стає невід'ємною частиною освітнього середовища. Його впровадження викликає як інтерес, так і побоювання, особливо в гуманітарних дисциплінах, де питання духовного та інтелектуального розвитку студентів відіграють ключову роль. Тези спрямовані на аналіз впливу ШІ на розвиток особистості студентів, які вивчають гуманітарні дисципліни, через призму духовно-інтелектуальних аспектів їхньої освіти.

Ключові слова: штучний інтелект, духовно-інтелектуальний розвиток, гуманітарна освіта.

Ключовим аспектом процесу становлення та розвитку особистості, є цілеспрямоване формування в індивіда різноманітних особистісних якостей і рис, а також його поведінки. У широкому сенсі під розвитком розуміється весь процес формування особистості, що включає не лише передачу знань та організацію інтелектуально-пізнавальної діяльності, а й духовно-моральний розвиток. Це передбачає оволодіння навчальним матеріалом, розвиток здібностей до критичного мислення, виховання стійких моральних якостей, формування здатності до самопізнання та саморозвитку. Таким чином, розвиток одночасно охоплює як навченість, так і вихованість студентів, забезпечуючи їх гармонійне формування як особистостей. У межах цього підходу розвиток студентів спрямований не лише на передачу інформації та розвиток інтелектуальних здібностей, а й на формування стійких переконань, моральних цінностей і світогляду, що, у свою чергу, сприяє формуванню активної та відповідальної громадянської позиції студентів. У вузькому сенсі розвиток зосереджується на специфічному процесі формування у студентів індивідуальних якостей і властивостей (духовні, моральні, естетичні, санітарно-гігієнічні). Ідеться про розвиток студентів через конкретні методи, спрямовані на виховання певних рис характеру, формування моральних норм поведінки та естетичного сприйняття світу. Виховання у цьому значенні передбачає роботу над такими якостями, як доброта, чесність, відповідальність, повага до інших, уміння дотримуватись особистої гігієни, а також розвинене відчуття прекрасного. Цей підхід вимагає особливих методів реалізації, серед яких значення мають методи переконання, моральні бесіди, приклади з життя, поведінкові вправи, психологічні тренінги та інші педагогічні прийоми. Ці методи спрямовані на практичне застосування і засвоєння певних моделей поведінки, що сприяють формуванню цілісної та гармонійно розвиненої особистості студента. Такий розвиток, як у широкому, так і у вузькому сенсі, відіграє ключову роль в освітньому процесі, поєднуючи аспекти, спрямовані на інтелектуальний, духовний, моральний та культурний розвиток студентів та є важливою складовою у становленні особистості, розвиваючи в індивідів не лише розумові здібності, але й моральні якості, які формують їх внутрішній світ та орієнтацію на позитивні цінності.

Розвиток особистості нового типу відповідно до сучасних завдань потребує вдосконалення всіх ланок навчально-виховного процесу. Звідси постає актуальна науково-практична проблема щодо пошуку шляхів створення такої педагогічної системи в вищих навчальних закладах, результатом функціонування якої має бути синтез наукових знань студентів, набуття необхідних вмінь та інтегрованих властивостей, що входять до цієї системи і які будуть проявлятися по-різному в різних видах діяльності майбутніх фахівців за допомогою інформатизації наукової і навчально-виховної діяльності вищих навчальних закладів у сучасних умовах [1, с. 86]. Впровадження цифрових технологій саме в гуманітарну освіту стрімко трансформує академічне середовище. Одним із ключових факторів цих змін стає ІІІ, який пропонує широкі можливості для підвищення якості освітнього процесу та розширення горизонтів навчання.

Програми ІІІ, впроваджені в університетські курси, допомагають збагатити досвід студентів, зробити навчання більш інтерактивним та індивідуалізованим, а також посилити підготовку майбутніх фахівців-гуманітаріїв. ІІІ дозволяє студентам ефективніше аналізувати та інтерпретувати великі обсяги інформації, знаходити взаємозв'язки у складних даних, а також розробляти оригінальні підходи до вирішення гуманітарних проблем. У галузях лінгвістики, філософії, педагогіки, історії, соціології та культурології штучний інтелект сприяє глибокому вивченню текстів, дозволяє моделювати культурні процеси та створювати аналітичні інструменти, необхідні для аналізу літератури, історичних джерел, лінгвістичних даних та інших матеріалів.

ІІІ-технології надають можливості для персоналізованого підходу до навчання, який враховує сильні та слабкі сторони кожного студента. Програми ІІІ можуть аналізувати прогрес студентів, їх стиль навчання та темпи засвоєння матеріалу, щоб запропонувати індивідуальні рекомендації. Наприклад, платформа може пропонувати складніші матеріали для просунутих студентів або, навпаки, забезпечити додаткові пояснення та вправи для тих, кому потрібно більше часу на засвоєння теми. Такий підхід дозволяє кожному студенту навчатися на максимально комфортній швидкості, забезпечуючи розуміння матеріалу та підтримуючи високий рівень мотивації.

ІІІ-технології відкривають можливості для впровадження інтерактивних методик навчання, включаючи віртуальні симуляції та моделювання історичних подій. У гуманітарних науках такі програми можуть використовуватися для створення віртуальних екскурсів у минуле, аналізу соціальних і культурних явищ, моделювання філософських дискусій та лінгвістичних вправ. Віртуальна та доповнена реальність, інтегровані з ІІІ, можуть бути використані для створення віртуальних турів по музеях і бібліотеках, що допомагає оживити навчальний матеріал та робить навчання більш наочним і запам'ятовуваним. Такий підхід дозволяє студентам занурюватися в атмосферу епохи або регіону, що особливо цінно для розуміння історичних і культурних контекстів.

ІІІ значно спрощує та прискорює дослідницьку діяльність студентів-гуманітаріїв. Програми машинного навчання можуть аналізувати величезні бази даних і архівні матеріали, виділяючи ключові теми, стилі та патерни з текстів і документів. Це дозволяє студентам гуманітарних напрямів швидше знаходити релевантні матеріали для аналізу, порівнювати тексти, проводити статистичні дослідження та автоматизувати обробку великих масивів даних. Наприклад, аналіз літературних творів за допомогою програм, заснованих на ІІІ, дозволяє

знаходити взаємозв'язки між сюжетними лініями та культурними особливостями, оцінювати вплив історичного контексту і виявляти авторські особливості.

Однак вплив ІІІ не завжди є позитивним. Для гуманітарної освіти, яка охоплює не лише академічні знання, але й духовне виховання, ІІІ представляє низку ризиків: втрата емпатії та людської взаємодії. Програми та системи ІІІ можуть замінювати частину викладацьких функцій, що зменшує обсяг живого спілкування між викладачами та студентами. Це може призвести до зниження рівня емпатії та розуміння міжособистісних відносин. Автоматизація та обробка даних несуть у собі ризик втрати особистого підходу до навчання та взаємодії з викладачем. Існує побоювання, що надмірне використання ІІІ може замінити живе спілкування, яке є важливою складовою гуманітарної освіти. Крім того, ІІІ-програми можуть мати певні упередження, закладені в алгоритми розробниками. Необхідно враховувати ці аспекти, щоб використання ІІІ не призвело до зменшення творчого і критичного підходу студентів до аналізу гуманітарних проблем. Постійне використання ІІІ може призвести до надмірної залежності від технологій і послабити особисті зусилля у саморозвитку. Студенти можуть стати пасивними споживачами інформації, замість того, щоб активно досліджувати та інтерпретувати її. Духовний розвиток студентів тісно пов'язаний з традиційними цінностями та досвідом людського спілкування, а технологія ІІІ, орієнтована на ефективність, не завжди враховує ці аспекти. У результаті існує ризик поверхневого розуміння питань моралі та етики.

Але ІІІ продовжує розвиватися, і його потенціал у гуманітарній освіті тільки зростає. У майбутньому можливі складніші інтерактивні системи, які не тільки рекомендуватимуть студентам навчальні матеріали, але й активно взаємодіятимуть з ними в процесі навчання. ІІІ може інтегруватися у процеси оцінки знань, розробляти автоматичні тести і надавати студентам зворотний зв'язок щодо їхніх робіт. Можливе також створення цифрових наставників, які зможуть курувати наукові роботи, пропонувати теми досліджень і допомагати в освоєнні складних гуманітарних концепцій.

Використання штучного інтелекту в гуманітарній освіті студентів університетів відкриває нові можливості для розвитку персоналізованого, інтерактивного та науково обґрунтованого підходу до навчання. Програми ІІІ здатні покращити освітній процес, зробити його більш гнучким і адаптованим до потреб кожного студента. Проте важливо враховувати і ризики, пов'язані з цими технологіями, та приділяти увагу підтримці критичного мислення, творчого підходу і моральних цінностей, які залишаються ключовими в гуманітарній освіті. Штучний інтелект чинить суперечливий вплив на духовно-інтелектуальний розвиток студентів, які навчаються за гуманітарними програмами. З одного боку, він може слугувати інструментом для поглиблення знань, критичного мислення та глобального розуміння. З іншого боку, існує ризик послаблення духовних та етичних аспектів освіти, що вимагає відповідального підходу до впровадження ІІІ в навчальний процес. Викладачам важливо знайти баланс, щоб ІІІ підтримував, а не заміняв духовний та інтелектуальний розвиток студентів.

Список літератури:

1. Духовно-моральне виховання і професіоналізм особистості в сучасних умовах: матеріали VI міжн. наук.-метод. конф., Київ-Вінниця, 30-31 жовтн. 2009 р. Вінниця: ІТЗО МОН України, 2009. 525 с.